

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

3. An possit dari motus in vacuo, & qualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

QVÆSTIO III.

An possit dari motus in vacuo, & qualis.

at hæc difficultas imaginationis debet tolli per rationē, qua colligitur necessarium esse ita fieri, & per aliam imaginationem de rota facta ex globulis non continuatis, sed contiguis, quæ quamvis esset maximæ magnitudinis, supposito quod impelleretur vnus globulus, deberet necessario per huiusmodi impulsū partis ad partem tota moueri tam breui tempore, quam moueretur primus globulus impulsus propter impenetrabilitatem corporum; quod exemplum est valde aptum ad persuadendum hoc quod dicimus.

Non frā-
gitur vi
ad impe-
diendum
vacuum m.

Ex hoc patet, cur non descendat graue deorsum, quādo ex descensu sequeretur vacuum, quia scilicet cū non possit propter impedimentum succedere ipsi aliud corpus, non potest impellere ante se alia corpora, & consequenter debet manere vbi est, quæ est etiam ratio cur solium latera extendi nequeunt obstructo orificio. Fractio vero vasis nullo modo oritur ad impediendum vacuum, quando condensatur in ipso aqua, v. g. tum quia natura non potius tam deberet, extraordinarie rumpere vas in ordine ad hunc finem, quam impedire illam condensationem: tum quia reuera, quando condensatur aqua, tantum corpusculorum egreditur ex aqua, quantum sufficit ad occupandum illam partem loci ab aqua relictam, & sic non daretur vacuum, licet non rumperetur vas: oritur ergo illa fractio ex impetu aquæ retrahentis se ad vnā partem, vel ex aliis capitibus, de quo suo loco.

An mo-
tus aquæ
sursum
ad impe-
diendum
vacuum
sit natu-
ralis.

Quæres, an motus aquæ sursum ad impediendum vacuum sit naturalis an violentus.

Omnes quotquot dicunt illum motum provenire ab intrinseca aliqua virtute aquæ ob inclinationem, quam habet quasi vniuersalem ab bonum vniuersi, Respondent & merito, affirmant: & similiter debent omnes respondere, qui ponunt talem inclinationem, vnde cumque oriatur efficienter motus eius: motus enim tendens in bonum quodcumque quod est secundum inclinationem rei motæ, est ipsi naturalis. At quia reuera probabilius puto motum illum non esse ad bonum vniuersi, magis quam quicumque motus etiam violentus potest dici cedere in bonum ipsius, & quia quamvis cederet etiam in bonum vniuersi, adhuc pars appetitu innato non appetit bonum totius, nisi quando bonum ipsius partis ab ipso dependet, bonum autem aquæ non dependet à bono illo vniuersi quod sequitur ex motu ipsius contra propriam inclinationem, quandoquidem sæpe ex illo motu oritur, vt applicetur causis destructiuis: ideo simpliciter cenfeo motum illum non debere esse naturalem, sed bene posse esse violentum; & dico posse esse, quia non est necesse, vt sit semper violentus, quandoque enim posset mediante illo motu aqua acquirere aliquam perfectionem licet hoc esset per accidens ad illum motum, & hæc est expressa sententia Scoti supra dist. 27. Nec refert quod in 4. dist. 49. q. 13. n. 13. dicat: *Aquam esse sursū, vt saluetur plenum in vniuerso, non est simpliciter violentum: imo si tunc descenderet relictū vacuo superius, esset simpliciter violentum, & secundum quid naturale, quia natura totius vniuersi magis est principium naturalitatis quam natura istius particularis, & magis naturale est, quod tali toti conuenit, quam quod proprie huic parti:* quæ verba sūt fundamentum P. Ferrarii, vt teneat oppositum huius resolutionis: sed non sunt tam expresse in fauorem ipsius, quam ipse putat, vnde

28. Respondet, aliud esse quod motus ille sit violentus simpliciter, aliud quod sit violentus aquæ: vt sit enim simpliciter violentus, requiritur, quod nulli sit naturalis, aut quod non sit naturalis principaliori: vt sit autē violentus aquæ, sufficit esse contra inclinationem ipsius, quamvis esset secundum inclinationem alterius, & quidem dignioris. Itaque Scotus his verbis dicit motum illum non esse simpliciter violentum, quia non est violentus vniuerso, sed potius secundum inclinationem vniuersi; sed non dicit non esse violentum aquæ, imo in loco pro nobis citato dicit esse violentum, & nullo modo naturalem aquæ, & hæc expositio patet ex ipsis verbis, si quis ponderauerit illa.

29. Quamvis per se hic solum agere oporteret de vacuo terminato, tamen non erit abs re aliquid adiungere de vacuo interminato.

Prima sententia est, non posse fieri motum in vacuo vllō, & si fieret, illum debere esse instantaneum. Ita Albertus, Agidius, Burleus hic.

Secunda sententia communissima cum Doctore 2. dist. 2. quæst. 9. asserit possibilem esse motum in vacuo, & quidē successiuum: sed adhuc tamen inter huius sententiæ authores non conuenitur adæquate: nam aliqui dicunt in vacuo non esse possibilem motum causatum à rebus corporeis, sed bene tamen à Deo, vel Angelis: aut Complutenses. Alij autem in vacuo interminato non posse fieri motum grauium, aut leuium, bene tamen posse esse motum animalium, & proiectorum. Alij existimant in vacuo terminato nō posse esse motum progressiuum rei positæ in medio istius vacui, nec motum volatium. Alij putant etiam quod, si esse vacuum inter terram & Cælum, non posset quispiam ab vno loco ad alium mouere se, neque eleuare se super terram.

CONCLUSIO I.

30. Potest dari motus grauium, & leuium in vacuo terminato, & motus progressiuus corporis existentis super superficiem terræ ab vna parte ad aliam partem, & motus progressiuus in medio vacui virtute Diuina ac Angelica, non vero virtute corporea, loquendo de motu progressiuo totius corporis, seu animalis.

Potest dari in o-
tus gra-
uium, &
leuium
in vacuo
termina-
to, &
progre-
ssiuus.

Probatur prima pars: quia nihil impedit quo minus lapis positus supra terram in vacuo, quod esset intra terrā & Cælum Lunæ ad altitudinem hominis descenderet ad terram, quæ est locus naturalis eius; nec enim aer iuuat illum motum, sed potius impedit ipsum: ergo debet concedi ipsi virtus: & certe si ipsimet non concederetur virtus descendendi, nō potest cum vlla probabilitate negari, quin Deus posset ipsum deorsū aut sursū impellere, prout placeret ipsi: & idē dicendū est de Angelo. Deinde nihil impedit, quo minus leue ascenderet sursum ad locum suum naturalem v. g. ignis ad concuum Lunæ, supposito quod sit locus naturalis eius.

Dices: motus ille si daretur, deberet esse instantaneus: sed hoc implicat.

Respondet, negando ante cedens, cuius ratio patebit ex dicendis.

Dices secundo, Motus istius corporis dependet ab influxu cælorum: sed talis non potest communicari ipsi in vacuo, quia non datur actio in distans.

Respondet primo, illam dependentiam non esse tam necessariam, quin possit suppleri à Deo: ergo saltem à Deo possent moueri corpora sursum & deorsum in vacuo.

Respondet secundo, negando maiorem: neque enim omnis effectus sublunarium debet dependere immediate à celestibus corporibus: & oppositum gratis asseritur.

31. Probatur secunda pars: quia nihil prorsus impedit, quo minus homo existens super hanc partem terræ moueret se ad aliam: ergo asserendum est quod sic: quodcumque enim datur virtus loco motiua, & terminus à quo & ad quem sufficiens, nec aliquod impedimentum assignari potest, gratissime & male negaretur possibilitas motus ab illo, quod haberet illam virtutem.

Dices, ex diuina ordinatione, aut ex natura rerum de facto procedere, vt nunquam aliquid recedat à loco in quo est, quin aliud ipsi succedat, vt patet experientia: sed in tali casu nihil succederet homini recedenti à suo loco: ergo non posset ab illo recedere.

Respondet distinguendo maiorem: ex natura rerū præcise, aut ordinatione aliqua Diuina non supponente rationem ex parte rerum, nego maiorem: ex illa natura supposita contiguitate rerum & defectu vacui, ex qua natura, & defectu oritur quod vna remota, alia moueri debeat, donec perueniatur ad corpus succedens, concedo maiorem, & nego consequentiā, quia in casu nostro non esset necessitas successione, sicut est de facto propter defectum vacui, & impenetrabilitatem corporum.

Probatur

Probatur tertia pars simili ratione, quia nihil impedit.

Probatur denique quarta pars: quia motus progressivus fit cum dependētia à corpore, supra quod quis progreditur, & hinc non possumus progredi supra terram elevari, licet moueamus pedes nostros, quos etiam mouere possemus taliter in medio vacui; neque enim ille motus dependet à corpore sustentante.

Obiicies contra primam partem: non potest dari aliquis motus, qui non sit vel sursum, vel deorsum, vel dextrorsum, vel sinistrorsum: sed in vacuo terminato non potest motus habere ullam rationem ex his: ergo nequit dari motus in eo.

Respondeo primo, distinguendo maiorem: vbi cumque dantur aliqua, per ordinem ad quæ possunt desumi istæ denominationes, concedo maiorem: vbi non dantur talia, nego maiorem; & permitta minori, nego consequentiam, quia si non possint in tali casu reperiri aliqua, per ordinem ad quæ motus aliquam ex illis denominationibus habere possit, non habebit ullam ex illis, & sic non erit nisi accidentale motui illas habere.

Respondeo secundo negando minorem: quia si motus fiat à terra ad Cælum, erit motus sursum, si à Cælo ad terram, erit deorsum.

Obiicies secundo: motus ille non haberet vbi reale pro termino: ergo non potest esse realis. Probatur antecedens: quia vbi reale terminatur ad superficiem ambientem, qualis non daretur in casu conclusionis.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico, vbi reale non necessario debere terminari ad superficiem immediate contiguam rei motæ, & vbicunque, sed sufficit quod ambiatur ab aliqua remota, nec hoc etiam requiritur necessario; quia satis esset quod ponatur distans tantum vel tantum ab alia re, siue ambiatur siue nō.

CONCLUSIO II.

Qualis
motus
posset
dari
in
vacuo.

35 Si poneretur corpus graue, verbi gratia homo, extra cælum in vacuo interminato, non posset habere motum progressivum, posset tamen mouere manus, & pedes motu animalis, imo moueretur naturaliter ad Cælum à gravitatem suam, sed corpus leue non posset mouere se ob leuitatem. Prima, & secunda pars est communis, tertia videtur contra commune.

Probatur prima pars: quia si non potest animal positum in vacuo terminato mouere se progressiue, non poterit etiam in interminato à paritate rationis.

Secunda pars patet: quia nihil impedit talem motum, quo scilicet approximeret manus ori, pedes ad se inuicem.

Tertia pars probatur: quia cum haberet suum centrum seu locum naturalem sub se, deberet eò ferri naturaliter, cum nihil impediat. Itaque perueniret ad cælum Empyreum; & quia hoc non posset penetrare, maneret supra ipsum, & posset supra ipsum ambulare, ex suppositione quod posset viuere supra ipsum.

Quarta pars etiam patet: quia non haberet locum naturalem supra se: ergo non deberet eò ferri virtute gravitatis; si tamen duo corpora ponerentur in illo vacuo, vt aqua, & oleum, oleum tum positum sub aqua moueret se naturaliter ob leuitatem supra aquam, quia petit naturaliter esse supra aquam, & aqua petit esse sub oleo.

CONCLUSIO III.

Motus
qui fieret
in vacuo
à causis
secundis
esset suc-
cessivus.

34 Motus localis, qui fieret in vacuo quocumque à corporibus virtute propria vel aliena creata, esset successivus. Hec est communis cum Doctore 2. d. 2. q. 9. & D. Thoma hic l. 12. quos sequuntur præter suos, etiam recentiores, contra authores primæ sententiæ.

Probatur: quia implicat ex corporibus æqualibus aut virtute sua aut virtute extrinseca creata æqualiter applicata, quod æquali tempore, vnum pertranseat distantiam vnius milliariis, & alterum distantiam centum milliariorum: sed si in vacuo motus corporum proueniens à virtute propria aut aliena creata fieret in instanti, hoc esset falsum: ergo non debet esse in instanti. Probatur minor: si lapis à concauo Lunæ ad terram, supposito vacuo inter vtrunque & manente eadem distantia, quæ est de facto, moueretur in instanti, deberet illam totam distantiam, quæ est maior quam mille milliariorum, in instanti pertranfire:

sed etiā in instanti deberet lapis descendens per vacuū, cuius latera distarent vno tantum milliari, pertranfire illud spatium: ergo æquali tempore vtrumque pertranfiret suum spatium.

35 *Confirmatur: quia si à concauo Lunæ ad terrā protenderetur vna hasta, & corpus palmare iuxta illam moueretur ad terram in instanti, deberet esse simul præsens omnibus partibus, & sic esset æqualis longitudinis cum hasta, quod est absurdum: ergo non posset moueri in instanti. Probatur minor: quia si non esset simul præsens omnibus, ergo deberet aliquando esse præsens vni parti, & aliquando alteri, & sic non moueretur in instanti.*

Confirmatur secundo: quia lapis positus iuxta summitatem istius hastæ, & alter iuxta medium non posset æque cito pertingere ad terram, si essent æqualis gravitatis, & æquali impulsu impellerentur à causis mouentibus: ergo vnus moueretur citius alio, & consequenter motus vnus esset successivus, quod est intentum.

Probatur secundo, quia successio in motu non solum oritur ex resistentia medijs, sed ex limitata virtute mouētis, & ex distantia maiori vel minori, qualis posset esse in vacuo: ergo posset esse motus successivus in illo, & deberet consequenter esse quoties proueniret à causis creatis.

Dixi autem: quoties proueniret ab huiusmodi causis, quia Deus, sicut potest in spatio pleno mouere in instanti corpus ab vno loco ad alium, quantumvis distantem, non pertransito tamen formaliter, & positue medio: ita etiam posset mouere corpus in spatio in vacuo, vel à potiori, vel à pari.

36 *Obiicies primo, ex Philosopho hic text. 71. quæ est proportio medijs ad medium in densitate, & subtilitate, ea est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate: sed medijs vacui ad medium plenum nulla est proportio: ergo nulla est proportio motus facti in spatio pleno ad motum factum in vacuo in velocitate aut tarditate: ergo alter ex illis debet esse instantaneus, quia si vterque esset successivus, necessario deberent habere aliquam proportionem ad inuicem, ita scilicet, vt necessario vel essent æqualis tarditatis aut velocitatis, aut alter altero esset tanto vel tanto velocior aut tardior.*

Confirmatur ex text. 72. Non potest motus factus in vacuo esse æqualis motui facti in pleno, quantum ad velocitatem, si cætera sint paria, quia medium plenum aliquo modo resistit motui: sed si daretur motus successivus in vacuo, hoc esset falsum: ergo nequit esse successivus. Probatur minor: quia si motus factus in vacuo esset successivus, deberet peragi in media hora verbi gratia, & motus factus in pleno esset ipso tardior. aliquo deteminato tempore, verbi gratia media hora. Tū sic: possibile esset quod daretur aliud medium duplo subtilius, & minus resistens quam illud medium, in quo motus corporis erat vnius horæ: sed si daretur, motus in ipso factus deberet esse media horæ tantum: ergo motus in alio medio factus esset æqualis motui facti in spatio vacuo.

Confirmatur secundo: quia Sol illuminat in instanti ærem, eo quod nihil reperiat resistentiæ: sed nihil est resistentiæ in vacuo: ergo debet motus fieri in ipso in instanti, & consequenter non erit successivus.

37 *Respondeo distinguendo maiorem, ac sic explicando Philosophum: quantum ad tarditatem ac velocitatem ortam ex resistentia positiua medijs maiori vel minori, concedo; quantum ad tarditatem aut velocitatem ortam ex alijs capitibus, nego antecedens, quia certum est quod duo corpora inæqualis gravitatis aut inæqualiter impulsæ per idem spatium aut per duo spatia eiusdem subtilitatis aut densitatis inæqualiter mouerentur.*

Ad Confirmationem Respondeo negando minorem, ad cuius probationem dico impossibile esse dari medium aliud tanto subtilius medio in quo fieret motus, vt motus in ipso factus, esset cæteris paribus æqualis velocitati cum motu facti in vacuo, quia quæcunque subtilitas admittit aliquid resistentiæ supra resistentiam vacui; vnde proportio medijs positiui ad medium positiuum quodcunque, semper debet esse talis, vt minor sit proportio medijs negatiui ad ipsum, quam ipsius.

Ad

Ad secundam confirmationem respondeo negando minorem, est enim resistentia distantie termini à quo ad terminum ad quem, quæ sufficit; non est autem talis resistentia ad illuminationem: neque enim gradus luminis productus in vna parte aeris est qui trahit ad aliam, sed simul producuntur varij gradus, & partes luminis, vna in hac parte, & alia in altera: hic vero in casu nostro est idem corpus quod transit ab hac distantia maiori ad minorem.

DISPUTATIO XVII. DE TEMPORE AC DURATIONE.

Quamvis natura temporis rã difficilis visa sit S. Augustino, vt licet qualis fuerit, ipse conceperit, fateatur tamen se verbis eam explicare non posse: ac propterea nõ immerito præsumptioni attribui posset quod alius inferioris ingenij ac doctrinæ eius explicationem aggredereetur; tamen quia Philosophus, & cum eo cæteri expoliores de ea agunt, non erat prætermittendum, quin quam clare ac breuiter fieri posset, Scoti sententia proponeretur.

QVÆSTIO I.

Quid sit duratio, & quomodo distinguatur à re durante.

Quamvis durare in esse videatur importare perseverantiam quandam seu permanentiam, in esse, nec consequenter deberet dici quod res existens vnico tantum instanti duraret, aut haberet durationem vllam: tamen vsus communior dicendi iam obtinuit, vt omnia quæ existunt, dicantur durare, siue existant tempore aliquo diuisibili, siue solo instanti; vnde solemus respondere quæritibus quam diu solent durare res istæ vel illæ, annos, horas, instanti; & iuxta hunc vsum Scotus dicit q. 4. ar. quod si Angelus existeret pro vnico tantum instanti, adhuc duraret: hoc autem negare aut concedere quod fit improprius modus loquendi, est reducere rem ad questionem grammaticam de nomine, parui semper faciendam Philosopho, rem ipsam examinari. Itaque iuxta hunc communiorum loquendi modum hic agendum de Duratione.

CONCLUSIO I.

1. Duratio non est actualis coexistentia rei ad tempus. Est conformis Scoti in 2. d. 2. q. 2.

Probat: quia potest res durare, existere ac perseverare in esse, etiam si nullum tempus esset, cui actualiter coexisteret, verbi gratia si Deus ante productionem Mundi produceret Angelum: ergo duratio nõ consistit in coexistentia actuali ad tempus.

De hoc hinc sequi quod non consistat necessario in coexistentia actuali ad tempus reale, non vero quin consistat in coexistentia ad tempus imaginarium.

Contra Duratio in tali casu esset realis, & actualis: sed coexistentia ad tempus imaginarium non est realis & actualis, sed imaginaria: ergo duratio realis non consistit in coexistentia ad tempus etiam imaginarium.

Confirmatur: quia res secundum eandem durationem posset realiter coexistere diuersis temporibus realibus: sed non potest habere eandem coexistentiam, siue realem ad diuersa tempora realia, siue imaginariam ad diuersa tempora imaginaria: ergo duratio non consistit in coexistentia actuali. Minor patet: quia diuersi termini, saltem qui non possunt simul existere, exigunt diuersas relationes, & consequenter cum coexistentia sit relatio, non potest esse eadem ad diuersa tempora, quæ nõ possunt esse simul. Maior probatur, quia duratio est res illa, à qua formaliter quid sit tanto vel tanto tempore, verbi gratia per tres horas vel dies, &c. sed potest res habere hoc quocumque tempore tanto existit: ergo, &c.

Obiicitur, non potest res intelligi durare sine ordine ad tempus, vel verum vel imaginarium: ergo dicit

essentialiter ordinem ad tempus: sed non alium quam coexistentie: ergo &c.

Respondeo distinguendo antecedens, sine ordine actuali, nego, sine aptitudinali, concedo.

Dices ipsa res, quæ duraret per mediam horã, haberet aptitudinem ad durandum per integram horã, & tamen non haberet durationem vnus horæ: ergo duratio dicit aliquid vltra aptitudinem.

Respondeo distinguendo maiorem aptitudinem remotã, concedo; proximam, seu talem qualem haberet, si haberet durationem horæ, nego: & concessa minore similiter distinguo consequens. Itaque res durans duratione horaria verbi gratia habet talẽ aptitudinem proximam, vt eo ipso, quod sic duraret, sine vltiori conseruatione durationis posset coexistere cuicumque horæ tẽporis simul cum ipso incipienti; res vero existens, & durans media hora non haberet coexistere toti horæ incipienti simul cū ipsa, nisi vltius conseruaretur: ergo nõ haberet aptitudinem tam proximam quam haberet res, quæ duraret duratione horaria.

Obiicitur secundo, eo ipso quo intelligatur res actu coexistere tempori, intelligitur durare; ergo coexistentia actualis est duratio eius.

Respondeo, negando consequentiam, quia id non provenit ex eo, quod coexistentia illa sit duratio eius, sed ex eo quod necessario præsupponatur duratio ad illã coexistentiam. Sicut ergo non posset intelligi quod subiectum reciperet actu calorem verbi gratia, quin intelligeretur existere, non quod receptio caloris esset existentia, sed quod præsupponeret existentiam, ita in proposito. Ex his patet quod male explicetur duratio esse illud, à quo res habet formaliter esse nunc, vel tunc actus, sed potius dicendum est quod sit illud, à quo haberet res quod possit tanto vel tanto tẽpore existere, comprehendendo sub nomine temporis non solum partem diuisibilem eius, sed etiam instans indiuisibile.

CONCLUSIO II.

2. Duratio si consideretur in coexistentia relatiua actuali ad tempus, esset quid successiuum: & idem dicendum est, si esset aliquis modus, aut forma distincta à re durante, & actione, seu conseruatione eius, loquendo etiam de duratione tẽporaria rei permanentis. Est conformis Scoti supras.

Probat: prima pars: quia coexistentia qua coexisteret vni parti temporis, non esset illa, qua coexisteret alteri parti, nec illæ duæ coexistentiæ posset esse simul: ergo coexistentia totalis, qua coexisteret toti isti tẽpori esset quid successiuum. Consequentia patet, quia illud est successiuum, quod constat partibus nõ potens simul existere. Probat: antecedens quoad primam partem: quia quod est essentialiter determinatio ad vnũ, nõ est essentialiter determinatio ad alterum, quod nõ potest esse simul cū illo vno, alius esset, & nõ esset essentialiter determinatio ad illud alterum; sed partes temporis, vt tales, non possunt esse simul: ergo quod est essentialiter determinatio ad vnã partem, nõ est essentialiter determinatio ad alteram partem; sed coexistentia rei ad tempus est essentialiter determinatio ipsius ad tẽpus: ergo &c. Probat: antecedens quoad secundã partem, quia coexistentiæ partiales ad aliquã nõ possunt esse simul, nisi illa possint esse simul: ergo cū partes tẽporis nequeant esse simul, coexistentiæ partiales rei ad illas nõ possunt esse simul.

Confirmatur: quia istæ coexistentiæ sunt relationes, sed relationes multiplicatur ad multiplicationem terminorum, qui possunt esse sine se inuicem, & nequeunt simul existere nisi termini simul existant, aut possint existere.

6. Probat: secundã partem: quia non posset illud, à quo haberet durare alia media hora sequenti, ergo deberet illud, à quo duraret integra hora, esse quid successiuum. Probat: sequela a præcedentis: quia illud, à quo duraret prima media hora, non deberet necessario existere pro secunda: ergo esset indifferens, vt existeret v. l. nõ exist. ret pro secunda media hora: ergo vltius, vt existeret pro secunda deberet superaddi ipsi aliquid quo determinetur ad existendum pro secunda illa media hora: quemadmodum enim